

GEESTVERRUIMENDE DRANKEN EN KUISE BOEKEN

In tegenstelling tot de molenaars van onze streek, hebben de historische bewoners van de kloosters een iets minder pikante reputatie. Maar een reputatie hadden ze zeker! Zo speelden zowel de kloosters van Herne als de abdij van Affligem een belangrijke rol in de geschiedenis van de liturgie en in deze van het Nederlands. Onze monniken mochten dan wel een zéér kuis leven hebben, met hun boeken en dranken veranderden ze de wereld.

Over de Hernse bijbel en de likeur Chartreuse

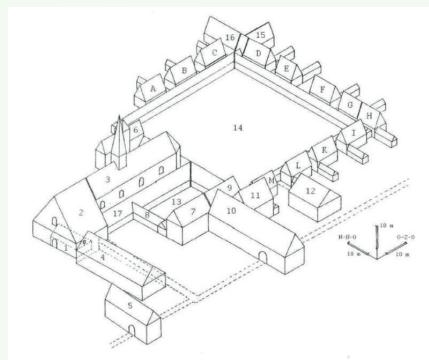
In het landelijke Herne ligt de bakermat van één van de belangrijkste boeken ooit. Het was namelijk in het toenmalige kartuizerklooster dat de eerste bijbel in een Europese volkstaal (dus niet het Latijn) rond 1360 door Petrus Naghel werd geschreven. En het wordt nog straffer: ook in de 15de eeuw zou het werk de geschiedenis ingaan. Het eerste gedrukte boek in het Nederlands was immers gebaseerd op onze Hernse bijbel.

Het kartuizerklooster in Herne was het eerste klooster van de orde in de Lage Landen. Het werd gesticht in 1314 en zou al snel uitgroeien tot een literair centrum. Het klooster beschikte over een rijke bibliotheek. Zo waren er werken (gekopieerde handschriften) van de mysticus Jan van Ruusbroec. Herne was een centrum van vertaal- en kopieerwerk van belangrijke handschriften. De monniken zorgden voor het kopiëren, het vertalen en de verspreiding van veelgevraagde Latijnse werken en zo ook voor het gebruik van het Middelnederlands als culturele voertaal.

Het klooster genoot aanzien in de wijde omgeving. Zo kwam zelfs Margaretha van York naar Herne. Bij haar dood in 1503 werd haar lichaam in Mechelen bijgezet, maar haar hart werd in de Hernse kartuis begraven.

Hoe werelds hun bezoekers ook waren, zo afgesloten leefden de monniken zelf. Enkel volgens vaste grenzen mochten de monniken zich bewegen en liefst zo ver mogelijk van de bewoonde wereld. Zelf besteedden ze veel tijd aan het getijdengebed en spraken slechts zelden met elkaar; enkel tijdens hun wekelijkse wandeling en op feestdagen. Het merendeel van de tijd leefden ze afgezonderd in hun eigen kluis. Om deze afzondering optimaal

te bekomen, was het klooster opgebouwd volgens de klassieke kartuizerregels.

Daarbij werd er een duidelijke opsplitsing gemaakt tussen de lekenzone en achterliggende gesloten abdijszone. Het volledige domein was afgesloten door een abdijsmuur. En de toegang werd verleend via een poortgebouw. Binnen dit poortgebouw bevond zich een vrouwen-gastenkwartier. Het groot gastenkwartier voor de mannelijke bezoekers lag wat verderop, dicht bij het abdijsgebouw. De mis voor de parochianen werd verzorgd in de zogenaamde oude kerk. De nieuwere aansluitende kloosterkerk was uitsluitend voor de monniken van de abdij. Daarnaast omvatte de lekenzone nog een grote schuur en bijhorende bedrijfsgebouwen. De abdij zelf was opgebouwd rond de kloosterkerk met enerzijds het zogenaamde kleine klooster met kloostergang

waarrond onder meer de woonst van de prior, de keuken en de refter geschikt waren. Daarachter lag het grote klooster met rond de ommevang de cellen van de monniken. Om in het dagelijks levensonderhoud te kunnen voorzien, bevond er zich nog een bedrijvenzone met een hoeve, een brouwerij, melkhuis en visvijvers. Alles om zo ver mogelijk van de wereld en het wereldse te kunnen blijven dus.

En toch ... in 1605 zou de orde opnieuw blijf geven van haar wereldse – en veel minder kuis – karakter. Ze begonnen met het brouwen van het elixir dat de basis zou vormen voor – jawel – de wereldvermaarde likeur Chartreuse. Dit drankje, bestaande uit meer dan 130 soorten kruiden, vormt tot op vandaag nog de belangrijkste inkomstenbron voor de orde en wordt nog steeds gemaakt in hun hoofdklooster in de buurt van Grenoble. Santé.

Bier en boeken voor het volk: Affligem

Het beste blonde bier ter wereld (althans in 2016) kent ook zijn oorsprong in religieuze cirkels én in onze regio. Ook al brouwen de benedictijnen van Affligem al sinds de Tweede Wereldoorlog niet langer zelf hun befaamde gerstenat, toch lagen ze aan de basis in 1074 voor één van oudste bieren ter wereld. Enkele jaren eerder, in 1062, werd de abdij gesticht door zes krijgslieden die door de prediking van Wedericus, een monnik van de Gentse Sint-Pietersabdij, tot inkeer kwamen. Ze namen de regel van Heilige Benedictus aan en het kloosterdomein zou uitgroeien tot een van de belangrijkste van de Lage Landen. Zo stond de abdij bekend als primaria Brabantiae, de voornaamste abdij van het hertogdom Brabant en tot ver buiten onze grenzen gekend. Onder meer Adelheid van Leuven, koningin van Engeland van 1121 tot 1135, bracht er haar laatste levensjaren door en overleed er in 1151.

Tussen de abdijsmuren bestond (en bestaat) het leven uit contemplatie en arbeid. De dagindeling van de monniken draaide rond het gemeenschappelijk gevierde en op te dragen Misoffer en het officie: de lauden, primen, terts, sext, none, vespers en completen. En toch leefden de monniken ondanks de strengheid ook in schoonheid. Beroemde schilders zoals Peter Paul Rubens en Gaspard de Crayer verfraaiden de abdij en in de 18de eeuw herleefde het complex dankzij de monumentale classicistische bouwwerken van de beroemde architect Laurent-Benoît Dewez.

Peter Paul Rubens - *La montée au Calvaire*

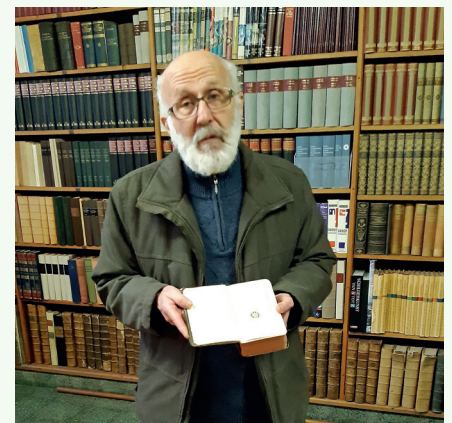
In 1768 werden ook de plannen van Devez goedgekeurd voor de vernieuwing van de conventgebouwen, gegroepeerd rondom twee vierkante binnenplaatsen, met integratie van de aangepaste westgevel van de kerk als centraal element voor een lange, symmetrisch uitgebouwde voorgevelcompositie met twee risalieten onder driehoekig fronton. De eerstesteenlegging vond plaats in 1770 en voor de verdere opbouw moesten zelfs drie kloosterpanden opgeofferd worden. Echter in 1797 werd in de nasleep van de Franse Revolutie het onafgewerkte ensemble verkocht ... als bouw materiaal.

Onder andere in Hekelgem en omgeving werden verschillende architectonische elementen hergebruikt. Opnieuw een nieuw triest hoofdstuk in de geschiedenis van de site. Tweemaal werd de abdij verwoest in de oorlogen tussen Brabant en Vlaanderen in de 14de eeuw. In 1580 stak Willem van Oranje de site in brand en ook ten tijde van de Franse revolutie deed de abdij zwaar in de klappen. Zo werd

de volledige bibliotheek en haar kostbare collectie verwoest.

En toch zou Affligem aan het begin van de 20ste eeuw opnieuw een belangrijke rol spelen voor het boek. In 1915 bracht de abdij het Volksmisboek en Vesperale uit die de liturgie voor de gewone burger, die het Latijn niet machtig was, toegankelijk maakte.

Volksmissaal

Het boek zou 13 edities kennen, uitgebreid worden met illustraties van onder andere Jozef Speybrouck, maar verloor na 1965 met de liturgische hervorming haar nut. Vanaf dan waren de missen in het Nederlands en hadden geloven geen behoefte meer aan een missaal, zoals het boekje gekend stond. Maar het Affligemse bier ... dat vloeit wel nog rijkelijk zowel in de abdij als tot ver daarbuiten.

